

dievals tenen -s- simple unànime, i en massa (excepció única i recentíssima a. 1135). En l'obra de Milà la -ss- deu ser iniciativa impertinent del corrector d'impremta.

ÍSBER

Important paratge del Migjorn valencià: l'*Estret d'Ísber*, nom d'un congost pel qual el riu Girona ix del terme d'Orba, per entrar en el Marquesat de Dénia, prop de la Vall de Laguar.

Aclarim primer les dades que ens donen els geògrafs i erudits regionals. Martí Gadea: «l'Estret de Ísber, prop de Lahuar». Com sempre és Cavanilles el qui ens informa bé i amb la deguda consciència de la importància del lloc: «Uno de los mayores barrancos del Reyno --- el del Infern, al que acuden los --- de Alcalá, Evo y Lahuar --- Las aguas de un recinto montuoso de 3 leguas --- juntas en un cauce, rompieron los montes para caer a la llanura de Orba y el Marq. de Denia, dexando una abertura --- que tiene en la base 14 pies de ancho y de 300 a 760 por arriba, con centenares de pies de altura. Llámase el Estrecho de *Ísber*, y por ella sale en tiempo de lluvia un río caudaloso.

» --- No he visto en el reyno un sitio más oportuno para hacer un pantano igual al de Alicante ---»; i acaba traçant el pla i l'enginy del pantà que s'hi podria fer (II, 206-7). I que acabà per fer-s'hi, amb un barratge que tapa l'Estret: en la forma i dates que detalla Figueres Pacheco (*GGRV*. Al., pp. 78 i 10

Falten dades medievals. SSiv. el dóna com un despoblat morisc que el 1534 fou anexas a la parr. d'Orba, amb 5 cases (p. 256) i anomenat *Ixber* (p. 325). *Ixbar* figura amb 5 o 11 moriscos en els censos de 1562-1602 (Lapeyre, p. 40), però ja no en el de 1609.

Hi ha hagut un error greu i perturbador en la forma del nom; la grafia de F. Pacheco, *Isbert*, és enterament infundada, no sols per aquesta -t sinó per l'accentuació, que implicaria, en la síl·laba final. Un cop investigat sobre el terreny per les nostres enqs., tot s'aclarí. Començant per l'accentuació, que és en la inicial.

Heus aquí el que vaig oir-hi: «És l'*astrét d'izbi* al peu de la vall de Laguar», féu l'inf. de Setla i Mirarosa; l'excel·lent intel·lectual i mestre de Tàrbena, que m'acompanyava, hi féu l'observació: «és *izben*» (xxxiii, 68.2). L'inf. de Pedreguer: «és l'estret d'*ibi*, prop de Laguar» (xxxiii, 99.16). És clar: resultat evident de *Ísber*, amb la -r final emmudida, com és corrent (fins en val.) darrere vocal final, si és àtona: *kánte* (< *canter*), *karákte*, *séve*; i la -e assimilada a la tònica com en *tríbi* < *triben* (cf. *cánti* < *canter*). Res a veure amb *Ibi*, el conegut poble, que és 60 k. més a Ponent.

SGuarner, únic lingüista que n'hagi dit res, es perdé acceptant el disbarat *Isbert*: el prenia per un NP germànic. Ja se n'adonà, perquè (en el seu treball *Toponimia Àrab Valenciana*) el dóna per arabisme . Impossible també.¹ I a penes cal dir que no té res a veure amb els nombrosos NLL en *is-* que acabem d'estudiar en els articles *Isàvena*, *Isil*, *Isanta* etc.

A l'*ETIM*. certa ens hi condueixen, quasi vulgues no vulgues, dos NLL parònims, gairebé iguals, del regne de Granada i del País Basc: perquè tots dos, amb colpadora paritat, es troben, com el val. *Ísber*, a l'eixida d'una vall acongostada:

1) *Ísbor*, municipi de les Alpujarras (784 hab. darrerament reduïts a 400), a 40 k. d'Órgiva, el cap de partit: és a la sortida de la vall del riu Dúrcal, que davalla abruptament del pic de *La Veleta* culminant de la Sierra Nevada.

2) *Izpuru*, poble del País Basc francès (fr. *Ispoure*, Basse-Navarre), a la sortida de Roncesvalles (vall de *Cize*). Ja documentat almenys des de 1524, com possessió feudal, el 'Seigneur de la Lanne d'*Ispoure*' (*RIEB* VIII, 71); i el príncep Bonaparte en recull la forma basca pura *Izपुरa* < *Iz-puru-a* (amb l'article basc -a).

Ara bé, aquest s'analitza clarament, segons les normes basques, en *iz* 'vimet' o 'vimetera', + *buru* 'cap', amb l'ensordiment de la *b* darrere *z* que és de llei en fonètica basca.

Doncs: < IZBURU 'al capdamunt de les vimeteres, dalt dels aiguamolls de la vall', a totes tres valls. No tinguem escrúpol geogràfic. Les Alpujarras són, com és ben sabut, un niu de topònims mossàrabs —pre-aràbics i pre-romans: *Pampaneira*, *Órgiva*, *Ujijar*, *Cozvíjar* etc.; en particular *Busquistar*, que hem estudiat i desxifrat perfectament en sengles articles *Buscastell* dels volums I i III. I en aquesta comarca valenciana hem trobat tot un reguer d'ibero-basquismes palesos: *Aialt*, *Aielo*, *Llíber*, *Elda*, *Novelda*, *Bixquert* —sense comptar els de filiació més vagament pre-romana: *Dénia*, *Pego*, *Aitana*, *Xaló*, *Tollos*.

Ibèric: de matís tartessi (cf. *Ibi* / *Tibi*), de matís basco-aquità? La raonable anàlisi basca *iz-buru* orienta cap al basco-aquitànic. Qui sap en tals tenebres aborígens! Però jo diria que en el terreny ibèric, estricte, de l'Antiguitat, s'hi troben també agafadors. Almenys tenim *Isbin* en una inscripció ibèrica, sàviament llegida i transliterada per Gómez Moreno (*Bol. de la Acad. de Hist.*, 1943, p. 64ss.); però com sigui en fi de línia és versemblant que el signe de N sigui imperfecte (faltant-li o suposant-se-li quelcom) en lloc de *r*; llavors tindriem cabalment el nom del nostre *Ísber*. Hi ha encara un agafador més dubtós, en ISMAR d'una inscr. gál·lica (Whatmough, *Dials. of Anc. Gaul*, 83, p. 52).